

Ett jämställt Östergötland – jämställdhetsstrategi för Östergötland 2018-2020 (med sikte på 2030)

LÄNSSTYRELSEN
ÖSTERGÖTLAND

Diarienummer 801-1566-17
Författare Therese Persson (Jämställdhetsutvecklare), Maha Eichoue (Utvecklingsamordnare mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck) Länsstyrelsen Östergötland
Webbplats www.lansstyrelsen.se/ostergotland
Omslagsfotografi Scandinav bildbyrå

© Länsstyrelsen Östergötland 2017

Förord

Det övergripande målet för jämställdhetspolitiken är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Jämställdhet mellan kvinnor och män, människans okränkbarhet och individens frihet och integritet är grundpelare i ett demokratiskt samhälle.

Jämställdheten i länet ökar. Till exempel har vi ett jämnare uttag av föräldrapenning i samtliga kommuner i länet, fler kvinnor är verksamma som egna företagare i förhållande till antalet män och vi har en högre medvetenhet om ojämställdheten i länet än tidigare. Fler kvinnor finns på ledande politiska poster. På en del områden går det långsammare. Könsskillnader i ohälsotal består och mäns våld mot kvinnor är ett betydande samhällsproblem. Våldet är ett av de allvarligaste uttrycken för ojämställdhet i samhället och ett brott mot de mänskliga rättigheterna.

Arbetet med att verka för ett jämställt Östergötland är därmed en viktig uppgift såväl för Länsstyrelsen som för andra aktörer i länet. Vi är skyldiga att idag och i framtiden säkerställa att de framgångar som jämställdhetsarbetet har gett, påverkar och når hela samhället. Det är nödvändigt att kontinuerligt identifiera de stora bristerna i vår tid och arbeta med dessa områden.

Länsstyrelsen Östergötland kommer att uppmuntra och driva på arbetet för att nå ett mer jämställt Östergötland.

Elisabeth Nilsson

Landshövding

Innehåll

Ett jämställt Östergötland – jämställdhetsstrategi för Östergötland 2018-2020 (med sikte på 2030)	0
Inledning	4
Jämställdhet – en fråga om demokrati och mänskliga rättigheter	4
Jämställdhet – en fråga om folkhälsa	4
Jämställdhet – en fråga om social hållbarhet.....	5
Jämställdhetspolitiken	6
Mål	6
Jämställdhetsintegrering.....	6
Om strategin	7
Uppdrag	7
Disposition	7
Syfte	7
Målgrupp/aktörer	7
Jämställdhet i Östergötland.....	8
En jämn fördelning av makt och inflytande	8
Ekonomisk jämställdhet	9
Jämställd utbildning	10
Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet	10
Jämställd hälsa	11
Mäns våld mot kvinnor ska upphöra	12
Ett jämställt Östergötland	13
Strategiska mål	13
Det fortsatta arbetet	13
Handlingsplan.....	13
Uppföljning och utvärdering.....	13
Referenser	15

Inledning

Sverige tillhör världens mest jämställda länder och ses ofta som ett föregångsland inom jämställdhetsarbetet och alla människors lika värde. Men det finns fortfarande mycket arbete kvar att göra.

Att män fortfarande generellt gynnas av könsmaktsordningen i samhället i förhållande till kvinnor vet vi. Det vi däremot inte får missa att se är hur de normer och handlingsmönster som begränsar kvinnor även påverkar mäns liv negativt. Arbetet med jämställdhet handlar om ett förändringsarbete där kön och maktfrågor är centrala samtidigt som människors förutsättningar påverkas av fler faktorer än kön. Maktstrukturer hänger ihop och förstärker varandra. Ett framgångsrikt arbete med jämställdhet och jämlikhet måste beakta alla dessa faktorer och hur de samverkar. Komplexiteten i detta får dock inte skymma att kön/genus står i fokus.

Våld mot kvinnor är ett av de allvarligaste uttrycken för ojämställdhet i vårt samhälle. Varje år utsätts 13 kvinnor per år i Sverige, räknat från 2008–2013, för dödligt våld av nuvarande eller före detta makar eller sammanboende.

Jämställdhet är en demokrati-, hållbarhets- och hälsofråga samt ett riktvärde för hur utveckling och tillväxt kommer se ut i framtiden i landet.

Jämställdhet – en fråga om demokrati och mänskliga rättigheter

Människan, oavsett kön, ska i en demokrati kunna bidra till och ta del av samhället samt använda sin fulla potential. Demokrati säkerställer individens möjligheter till inflytande samt har mekanismer för att främja

och säkerställa respekten för de mänskliga rättigheterna. De mänskliga rättigheterna är universella och gäller för alla och envar. De slår fast att alla människor, oavsett land, kultur och sammanhang, är födda fria och lika i värde och rättigheter. Det är en mänsklig rättighet att inte bli diskriminerad på grund av kön, liksom andra diskrimineringsgrunder. FN lyfter arbetet med jämställdhet och kvinnors rättigheter som avgörande för att bekämpa fattigdom, hunger och sjukdomar.¹

Det är en mänsklig rättighet att inte bli utsatt för våld och förtryck. Våld mot kvinnor är en allvarlig kränkning av kvinnors mänskliga fri- och rättigheter. Dessa rättigheter lyfts upp i internationella instrument och konventioner så som FN:s konvention om avskaffande av all diskriminering av kvinnor (CEDAW), Pekingplattformen som antogs 1995 av FN:s fjärde kvinnokonferens i Peking, samt Istanbulkonventionen som Sverige ratificerade 2014.

Jämställdhet – en fråga om folkhälsa

Svenska barn och ungdomar har internationellt sett en mycket god hälsa fram till 15-års åldern.² Flickor och pojkars, kvinnor och mäns olika förutsättningar vidare i livet leder däremot till skillnader i hälsa. Kvinnors sämre löneutveckling, anställningsvillkor och dubbelarbete, liksom mäns större riskbeteende leder till ökad ohälsa för kvinnor och till förtida dödsfall för män. Med ett aktivt jämställdhetsarbete minskas sociala skillnader, kvinnor avlastas samtidigt som män vinner på ökad delaktighet i hemsfären. Genom att beakta kvinnors och mäns olika förutsättningar och levnadsvillkor i dag ökar förutsättningarna för att bygga ett samhälle som ger alla – kvinnor som män – möjlighet till ett långt och hälsofrämjande liv. Individen har bättre förutsättningar att förbättra sin hälsa genom att få/ha en ökad kontroll

---

¹ Förenta Nationernas Milleniedeklaration

² Östgotakommissionen för folkhälsa-slutrapport (2014)

och ansvar över sin hälsa och upplevd möjlighet till att påverka densamma.³

Att utsättas för våld och förtryck innebär ett stort lidande och ger avtryck på den fysiska och psykiska hälsan. En god hälsa förutsätter bland annat att människan lever i frihet utan förtryck och våld. Även pojkar och män utsätts för våld i nära relationer, men konsekvenserna av våldet ser olika ut. Det är vanligare att kvinnor utsätts för grövre våld (i nära relation) som leder till behov av hjälp och stödinsatser främst i form av hälso- och sjukvård. Ett hälsofrämjande arbete vid sidan av förebyggande insatser kan leda till att våldet minskar långsiktigt.⁴

Jämställdhet – en fråga om social hållbarhet

För att bygga ett hållbart samhälle behöver flickor och pojkars, kvinnors och mäns resurser användas bättre och fördelas jämnare. Agenda 2030 för hållbar utveckling syftar till att förverkliga alla människors mänskliga rättigheter och uppnå jämställdhet och egenmakt för alla kvinnor och flickor. Målen i Agenda 2030 är integrerade och odelbara och balanserar de tre dimensionerna av hållbar utveckling; den ekonomiska, den sociala och den miljömässiga. Det mål som särskilt betonar jämställdhet lyfter fram att tillvaratagandet av kvinnors förmågor och initiativkraft är en viktig drivkraft för utveckling. Fattigdom minskar och ekonomisk produktivitet och tillväxt ökar när kvinnor deltar i ekonomin och på arbetsmarknaden, har tillgång till resurser och tillträde till olika arenor. Även våld mot kvinnor specificeras i målet om jämställdhet, med utgångspunkt i kvinnors egenmakt.⁵

---

³ Östgötautredningen för folkhälsa-slutrapport (2014)

⁴ <http://www.nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/mansvald-mot-kvinnor-ett-globalt-perspektiv/manskliga-rattigheter/>

⁵ Agenda 2030 – för hållbar utveckling, mål 5.

Jämställdhetspolitiken

Mål

Det övergripande målet för jämställdhetspolitiken är att **kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv**. För att genomföra detta mål har regeringen satt sex delmål.

The infographic consists of six yellow rounded rectangular boxes arranged in a 2x3 grid. Each box contains an icon, a bold title, and a short paragraph of text. The icons are: a scale of justice, a stack of books, a heartbeat line, a stack of coins, a house, and an open hand.

- En jämn fördelning av makt och inflytande.** Kvinnor och män ska ha samma rätt och möjlighet att vara aktiva medborgare och att forma villkoren för beslutsfattandet i samhällets alla sektorer.
- Jämställd utbildning.** Kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma möjligheter och villkor när det gäller utbildning, studieval och personlig utveckling.
- Jämställd hälsa.** Kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma förutsättningar för en god hälsa samt erbjudas vård och omsorg på lika villkor.
- Ekonomisk jämställdhet.** Kvinnor och män ska ha samma möjligheter och villkor i fråga om betalt arbete som ger ekonomisk självständighet livet ut.
- Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet.** Kvinnor och män ska ta samma ansvar för hemarbetet och ha möjlighet att ge och få omsorg på lika villkor.
- Mäns våld mot kvinnor ska upphöra.** Kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet.

Jämställdhetsintegrering

Den vedertagna strategin för att uppnå de jämställdhetspolitiska målen är jämställdhetsintegrering vilket innebär att ett jämställdhetsperspektiv ska genomsyra alla beslut där verksamheten bedrivs.⁶

Ett jämställdhetsperspektiv ska vara inkluderat i samtliga politikområden och arbets sätt. Jämställdhetsarbetet ska inte behandlas sidoordnat utan vara en självklar del i allt arbete och verksamhetsutveckling.

Jämställdhetsintegrering handlar helt enkelt om verksamhets- och organisationsutveckling med hänsyn tagen till både kvinnor och män. Det övergripande målet för jämställdhetsintegreringsarbetet i Östergötlands län är att ett jämställdhetsperspektiv finns med i allt beslutsfattande, på alla nivåer och i alla steg av processen – från förslag, till genomförande och utvärdering.

⁶ www.regeringen.se

Om strategin

Uppdrag

Länsstyrelsen har fått i uppdrag av regeringen att ta fram en länsstrategi för jämställdhetsintegrering för Östergötland.

Länsstyrelserna ska utarbeta en strategi för jämställdhetsintegrering 2018-2020 inom respektive län. Utgångspunkterna för strategin är länsstyrelsernas uppgifter i fråga om jämställdhet.⁷ Enligt denna ska länsstyrelserna dels verka för att de jämställdhetspolitiska målen får genomslag i länet, dels jämställdhetsintegrera myndighetens egna arbete. Vidare ska strategin bygga på en analys av det arbete med jämställdhetsintegrering som skett regionalt mellan 2014-2016.⁸

Länsstyrelsen Östergötland har sedan 2005 ett nationellt uppdrag att motverka hedersrelaterat våld och förtryck. Länsstyrelsen har vidare särskilda regionala regeringsuppdrag i frågor som rör mäns våld mot kvinnor inklusive hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Länsstyrelsen ska arbeta i enlighet med målsättningarna i den nationella strategin⁹ och även ta fram en regional strategi och handlingsplan för Östergötland för det sjätte delmålet; mäns våld mot kvinnor ska upphöra.

Disposition

Strategin för jämställdhetsintegrering följer de jämställdhetspolitiska delmålen med en lägesbild för Östergötland gällande respektive delmål. Efter det följer de strategiska målen för Östergötland som helhet. Dessa omfattar alla sex delmål och ska ses som en strategisk metod för att utveckla jämställdhetsintegreringen i länet.

Syfte

Syftet med strategin är att stärka det regionala och lokala arbetet med jämställdhetsintegrering och att synliggöra eventuella specifika regionala utmaningar inom jämställdhetsområdet.

Länsstyrelsens förhoppning är att strategin kan bli en plattform för det fortsatta jämställdhetsarbetet i länet. Strategin ska ge en gemensam kunskapsgrund och inriktning på arbetet att göra Östergötland till ett mer jämställt län. Strategin kan även ge ett gemensamt avstamp inför kommande år för att tydliggöra och fokusera på vilka strategiska vägval som ska styra det konkreta arbetet och de insatser som prioriteras. Strategin ska fungera som ett stöd för att nå regeringens jämställdhetspolitiska mål.

Målgrupp/aktörer

Strategin ska vara ett stöd för statliga myndigheter med verksamhet i Östergötland (inklusive Länsstyrelsen), länets kommuner, Region Östergötland, civila samhället, näringslivet, samt andra aktörer som arbetar för jämställdhet och mot mäns våld mot kvinnor.

Strategin kommer att påverka och påverkas av alla flickor och pojkar, kvinnor och män som lever och verkar i Östergötland.

⁷ Förordningen med länsstyrelseinstruktionen (2007:825)

⁸ Uppdrag om länsstrategier för jämställdhetsintegrering, S2016/07873JÄM

⁹ SOU 2015:55, Nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck.

Jämställdhet i Östergötland

I länsstyrelsernas instruktion framgår att länsstyrelserna bland annat ska integrera ett jämställdhetsperspektiv i sin verksamhet.¹⁰ Vidare ska man verka för att nationella mål får genomslag i länet samt samordna olika samhällsintressen och statliga myndigheters insatser. Genom att belysa, analysera och beakta kvinnors och mäns samt flickors och pojkars villkor ska länsstyrelserna integrera ett jämställdhetsperspektiv i sin verksamhet och verka för att de jämställdhetspolitiska målen får genomslag i respektive län.

Östergötland speglar ett Sverige i miniatyr. I länet finns storstad, landsbygd, avfolkningsorter och tillväxtområden. Industri, lantbruk, tjänste- och utbildningssektor samt flera stora statliga myndigheter. Vid en genomlysning ser vi att det finns större skillnader inom länet än mellan riket och länet. Grovt skissat är skillnaderna mellan Östergötlands mindre och större kommuner större än till Sverige som helhet.

Utmaningarna är flera och berör ofta flera av de jämställdhetspolitiska delmålen. De är sammankopplade, odelbara, påverkar varandra och är beroende av varandra.

Till exempel ser vi att det sneda nyttjandet av föräldraförsäkringen missgynnar kvinnor på arbetsmarknaden och bidrar till kvinnors ohälsa, allra störst risk för sjukskrivning löper de kvinnor vars partner inte använder föräldraförsäkringen.¹¹ Det missgynnar även män som kan få en sämre relation till sina barn och barn får sämre relation till sina pappor. Äldre kvinnors ekonomiska situation blir sämre som en konsekvens av deltidsarbete och en ojämn fördelning av obetalt arbete. Det är inte unikt för Östergötland utan ett nationellt fenomen men ser ut så även i vårt län. Ohälsotalen skiljer mellan

kvinnor och män med högre sjuktal för kvinnor generellt samtidigt som män i högre utsträckning bär på sin ohälsa utan att söka vård.¹² Kvinnor utbildar sig i högre utsträckning men tjänar fortfarande mindre och återfinns inte i samma utsträckning i maktpositioner som män.¹³ I det offentliga rummet har män mer talartid än kvinnor och kvinnor framställs som objekt i större utsträckning än män.

En stor utmaning för jämställdhetsarbetet är flickor och kvinnors utsatthet för våld. Samhällets bristande förmåga när det gäller att upptäcka våldsutsatthet består även i Östergötland.

Barn och ungas rätt till goda uppväxtvillkor är en av samhällets viktigaste uppgifter. Barn som lever i familjer där det förekommer våld riskerar allvarlig fysisk och psykisk ohälsa.

En jämn fördelning av makt och inflytande

Kvinnor och män ska ha samma rätt och möjlighet att vara aktiva samhällsmedborgare och att forma villkoren för beslutsfattandet i samhällets alla sektorer.

Lägesbild

Flera maktordningar spelar roll för hur fördelningen av makt och inflytande ser ut i Östergötland och övriga Sverige. Makt kan vara formell eller informell. Formell makt handlar om representation i olika valda sammanhang nationellt och i Östergötland. Kvinnor och män nyttjade sin rätt att rösta i lika hög utsträckning vid senaste valen och efter kommunfullmäktigevalen 2014 har vi en

¹⁰ Förordningen (2007:825) med länsstyrelseinstruktion, 5§

¹¹ Makt, mål och myndighet - feministisk politik för en jämställd framtid (Skr 2016/17:10)

¹² Östgötakommisionen för folkhälsa – slutrapport (2014)

¹³ På tal om kvinnor och män-lathund om jämställdhet, SCB (2016)

jämn könsrepresentation i drygt hälften av länets kommuner. I Östergötland är ordförande i 7 av 13 kommunstyrelser kvinnor.

När det gäller antalet kvinnor och män på ordförandeposter i kommunstyrelse och nämnder har vi inte lika bra siffror, fyra av tretton kommuner har en jämn fördelning på ordförandeposterna.¹⁴

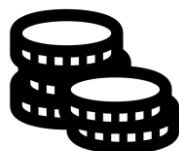
Kommuner i Östergötland, Region Östergötland och statliga myndigheter i länet har olika förutsättningar för att jämställdhetsintegrera sina verksamheter. Två av länets kommuner samt Region Östergötland har skrivit under CEMR-deklarationen.¹⁵ Två kommuner ingår även i Projekt Modellkommun där syftet är att lära sig jämställdhetsintegrering genom att systematiskt jämföra sina arbetssätt med andra kommuner.¹⁶

Flera statliga myndigheter med såväl regionala som nationella uppdrag finns representerade i länet och deltar i det regeringsinitierade utvecklingsprogrammet jämställdhetsintegrering i statliga myndigheter (JiM). JiM bidrar till att statliga myndigheter identifierar jämställdhetsutmaningar som de kan påverka samt har en plan för detta. Av utvärderingarna går det inte att utläsa hur väl JiM är känt på lokal nivå, det vill säga i verksamheterna ute i länen. Det finns myndigheter i Östergötland som inte omfattas av JiM.

Informell makt handlar om inflytande över innehåll och agenda, möjligheten att formulera problem och möjliga lösningar. Kvinnor och män har idag inte samma möjligheter att forma samhället över vad som är prioriterade frågor till exempel inom media, kultur och det offentliga rummet, flickor utsätts för

trakasserier och begränsas i högre utsträckning än män genom till exempel sexuella påtryckningar.¹⁷

Ekonomisk jämställdhet

Kvinnor och män ska ha samma möjligheter och villkor i fråga om betalt arbete som ger ekonomisk självständighet livet ut.

Lägesbild

Kvinnor och mäns livsinkomster fördelas inte jämnt. Det har många orsaker, till exempel arbetskraftsdeltagande. I Östergötland förvärvsarbetar 75 % av alla kvinnor och 78 % av alla män mellan 20-64 år, det är något under riksnittet.¹⁸ Vi ser skillnader inom länets kommuner där de mindre kommunerna har högre sysselsättningsgrad än de större kommunerna. Till del beror det på att i våra större kommuner lever och verkar fler studenter än i de mindre. Vidare ser vi att bland ungdomar i ålderskategorin 18-24 år finns en högre andel arbetslösa män/pojkar (9 %) än kvinnor/flickor (6 %).¹⁹ I Sverige ökar andelen kvinnor i mansdominerade yrken men motsvarande förflyttning av män till kvinnodominerade yrken sker inte.²⁰ Vi ser inte samma mönster i Östergötland som nationellt utan här är det fortfarande en mer segregerad arbetsmarknad där den mest kvinnodominerade näringsgrenen är vård och omsorg och den mest mansdominerade näringsgrenen är byggindustrin, däremot är flest män sysselsatta inom tillverknings- och utvinningsindustrin.²¹

¹⁴ Kvinnor och män i Östergötland, könsuppdelad statistik om politisk makt, arbetsmarknad och företagande (2015)

¹⁵ Den europeiska deklarationen för jämställdhet mellan kvinnor och män på lokal och regional nivå (2006)

¹⁶ www.skl.se

¹⁷ #metoo har under hösten 2017 synliggjort detta.

¹⁸ kolada.se

¹⁹ arbetsförmedlingen.se statistik (2016)

²⁰ SOU 2014:30 Jämställt arbete. Organisatoriska ramar och villkor i arbetslivet.

²¹ Kvinnor och män i Östergötland, könsuppdelad statistik om politisk makt, arbetsmarknad och företagande (2015)

Ekonomisk jämställdhet är också nära förknippat med obetalt hem- och omsorgsarbete, utbildning, inflytande och hälsa. När formella krav i arbetslivet kopplas direkt till fullständiga studier och formella betyg skapas hinder för många ungas, även utrikesföddas, möjligheter att ta sig in i arbetslivet. I Östergötland ser vi till exempel att nästan 50 % av alla kvinnor mellan 20-64 som enbart har förgymnasial utbildning varken förvärvsarbetar eller studerar, motsvarande siffra för män är 32 %, vilket kan leda till ett utanförskap och försvåra individens möjlighet till egen försörjning.²²

Ekonomisk jämställdhet är vidare nära förknippat med våld mot kvinnor i nära relation. Våldsutsatta kvinnor som är ekonomisk beroende av våldsutövaren har svårare att frigöra sig från våldet och relation. I ett pilotprojekt initierat av Länsstyrelsen Östergötland, i samarbete med kvinnojouren Ellinor i Linköping, har vi särskilt tittat på det ekonomiska våldet i en nära relation. Bland annat har 45 handläggare på ekonomiskt bistånd i Östergötland och 4 skuldrådgivare besvarat en frågeenkät. Sammanfattningsvis har båda yrkeskategorier i sitt arbete mött 81 kvinnor under 2016 som uppgett att de utsatts för ekonomiskt våld i nära relation.

Jämställd utbildning

Kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma möjlighet och villkor när det gäller utbildning, studieval och personlig utveckling.

Lägesbild

I Östergötland har vi en ojämställd utbildningssituation så till vida att flickor och pojkar studerar olika ämnen. Könsbundna ut-

bildningsval påverkas bland annat av en segregerad arbetsmarknad och vice versa. Vilka framtida yrken flickor och pojkar ser som möjliga formas ofta tidigt. Även här speglar Östergötland bilden i Sverige som helhet; flickor presterar bättre än pojkar i utbildningsvärlden samtidigt som de i förlängningen tjänar sämre och utvecklar mer ohälsa. Vi ser konsekvenser för individen, den östgötska arbetsmarknaden och kompetensförsörjningsbehovet om vi inte bryter de könsstyrda utbildningsvalen som idag finns kring till exempel vård/omsorg och IT/teknik för att nämna några.²³ Inte heller här är det enbart kön som spelar in utan socioekonomiska förutsättningar, familjetradition och etnicitet bidrar i stor utsträckning till val och möjligheter i utbildningsfrågor för individen. Flickor och unga kvinnor som lever i familjer med patriarkala strukturer och hetersnormer riskerar att framtas möjligheten att fatta egna beslut och göra egna val när det gäller bland annat val av utbildning eller utbildningsort.

Målet jämställd utbildning omfattar hela utbildningssystemet från förskola till universitet och högskola och allt däremellan. Östergötland har en lång tradition av högre lärosäten och har förutsättningar att utvecklas ytterligare även i de lägre åldrarna. Vi ser goda exempel inom flera kommuner som jobbar med genuspedagoger i förskolan och vid Linköpings Universitet bidrar Tema Genus i samhällsdebatten.

Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet

Kvinnor och män ska ta samma ansvar för hemsarbetet och ha möjlighet att ge och få omsorg på lika villkor.

²² Östgötakommisionen för folkhälsa-slutrapport (2014)

²³ Kvinnor och män i Östergötland, könsuppdelad statistik om politisk makt, arbetsmarknad och företagande (2015)

Lägesbild

Möjligheten att förena betalt arbete med ett aktivt föräldraskap och att kunna vårda relationer med närstående är en central del i svensk jämställdhetspolitik.²⁴ Traditionella mönster mellan kvinnor och män lever trots det kvar när det gäller såväl förvärvsarbete, hemarbete som omsorg om barn och anhöriga. Skillnaderna mellan kvinnor och män har minskat de senaste åren i Sverige som helhet men för Östergötlands del har utvecklingen stått stilla, kvinnor tar ut 74% av föräldraledigheten och män 26% vilket motsvarar landet i stort.²⁵ Det är inte bara kön som påverkar uttaget av föräldraledighet, även utbildning och ekonomi spelar in där män/fäder med högre utbildning och stabil inkomst använder föräldraförsäkringen i större omfattning än män i motsatt situation.²⁶ Även när det gäller tillfällig föräldrapenning, vård av barn, tar kvinnor ut fler dagar än män. Där männen i länet tar ut drygt 1/3 av dagarna och kvinnorna således tar ut 2/3.²⁷ Forskning visar att störst effekt för att få ett jämnare uttag av föräldraledigheten fås genom att fokusera på förstagsångsfäder och egenföretagare som tar ut lite föräldraledighet.²⁸

Alla föräldrar ska erbjudas föräldraskapsstöd under tiden de har barn under 18 år. Benämningen föräldraskapsstöd innefattar många aktörer, till exempel mödra- och barnhälsovård, familjerådgivning, familjecentraler och öppen förskola, förskola och skola, ungdomsmottagningar och socialtjänst. Viktiga utgångspunkter i arbetet ska vara det jämställda föräldraskapet och barnets rättigheter.²⁹ I Östergötland finns ett

engagemang för att utveckla föräldraskapsstödet och det finns goda exempel på aktiviteter i länet, till exempel inom de kompetenshöjande insatserna i samhällsorientering för nyanlända och kartläggning av arenor för att utbilda föräldrar i socioekonomiskt utsatta områden.

Jämställd hälsa

Kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma förutsättningar för en god hälsa samt erbjudas vård och omsorg på lika villkor.

Lägesbild

En god hälsa utgör grunden för våra liv och är en viktig förutsättning för ett aktivt deltagande i samhället. En granskning av östgötarnas hälsa visar att det finns påtagliga sociala skillnader inom länet. Skillnaderna återkommer vid olika former av jämförelser såsom kön, ålder, födelseland och kommun men särskilt tydligt blir det mätt mot socioekonomisk situation.³⁰ Det finns också hälsoskillnader mellan exempelvis personer med funktionsnedsättningar, hbtq-personer och den övriga befolkningen.³¹

I Östergötland finns samma mönster som i nationella och internationella studier som visar att män har kortare livslängd medan kvinnor har fler ohälsodagar och lägre självskattad hälsa. De kommer av olikheter mellan könen där män har högre dödlighet i hjärt- kärlsjukdomar, olycksfall och självmord medan kvinnor har mer värk och muskulära besvär samt upplever mer psykisk

²⁴ Makt, mål och myndighet- feministisk politik för en jämställd framtid (Skr 2016/17:10, s 29)

²⁵ Socialförsäkringen i siffror (2016)

²⁶ Män och jämställdhet (SOU 2014:16)

²⁷ Socialförsäkringen i siffror (2016)

²⁸ Vem utnyttjar föräldraförsäkringen, UR Samtiden (2012)

²⁹ SOU 2008:131 Föräldrastöd – en vinst för alla. Nationell strategi för samhällets stöd och hjälp till föräldrar i deras föräldraskap; Skr. 2013/14:87 Ett stärkt föräldrastöd – för barnets rätt till trygga uppväxtvillkor.

³⁰ Östgöta-kommissionen för folkhälsa-slutrapport (2014)

³¹ SOU 2016:55 Det handlar om jämlik hälsa

ohälsa. I genomsnitt har kvinnor ett ohälsotal på 33,6 dagar (riket 32 dagar) och män 21,2 dagar (riket 22,1 dagar). Ohälsotalet ökar med stigande ålder och är fortsatt högre hos kvinnor, även förekomsten av kronisk sjukdom ökar succesivt med åldern till att nästan 90 % av alla personer över 65 år har minst en kronisk sjukdom.³² Vid en granskning av skillnader i hälsa, hos östgötar, beroende på födelseland påvisas inga skillnader när det gäller självskattad hälsa oavsett om du är född i Sverige, Europa eller utanför Europa. Däremot rapporterar gruppen som är född utanför Europa ett nedsatt psykiskt välbefinnande jämfört med de övriga grupperna och kvinnliga flyktingar från låginkomstländer är särskilt utsatta för psykisk ohälsa.³³

Mäns våld mot kvinnor ska upphöra

Kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet.

Lägesbild

När det gäller våld mot kvinnor och våld i nära relationer består samhällets bristande förmåga att upptäcka våldsutsatthet. Många våldsutsatta berättar inte självmant om våldet. Många känner känslor av skam eller är rädda att inte bli trodda. Det är oftast svårt för en våldsutsatt som levt länge med våldet att koppla sin ohälsa och symptom till utsattheten. Våldet har normaliserats i den våldsutsattas liv. Därför finns ett stort mörkertal generellt när det gäller mäns våld mot kvinnor. I Östergötland inkom år 2014, 669

brottsanmälningar till polisen utifrån kategorierna (grov) kvinnofridsbrott och misshandel i nära relation.³⁴ Statistiken visar att antal anmälningar om brott minskade mellan åren 2012–2014 förutom när det gällde misshandel mot män i nära relationer. År 2007 var totala antalet polisanmälningar i länet 883 vilket innebär att antal anmälningar minskar över tid. Uppgifter om antal polisanmälningar när det gäller barn och ungdomar som bevittnat våld inom familjen saknas i den offentliga statistiken.

En jämförelse mellan polisanmälningar och antal ärenden som finns dokumenterade inom socialtjänsternas administrativa system visar på ett lägre antal ärenden inom socialtjänsten än i polisens statistik. Under 2014 fanns i länets socialtjänster 481 personer som ingick i ett aktuellt ärende och som hade erfarenheter av våld i nära relationer. Under samma period hade drygt 800 barn som bevittnat våld identifierats inom socialtjänsten. Merparten av ärendena finns inom de stora kommunerna, medan det i de mindre kommunerna handlar om enstaka eller mycket få inkomna ärenden. I de kommuner där det finns öppna verksamheter (service³⁵) fanns generellt något fler ärenden.³⁶

Inom området Hedersförtryck och våld har Länsstyrelsen tittat på antal ärenden som inkommit till det nationella kompetensteamet från Östergötland den 13 mars 2014–30 september 2017. Totalt har 1364 ärenden konsulterats med teamet, 131 av dessa kom från Östergötland. Därmed ligger Östergötland högt i antal ärenden och näst efter Västra Götaland.

³² Östgötakommisionen för folkhälsa-slutrapport (2014)

³³ Östgötakommisionen för folkhälsa-slutrapport (2014)

³⁴ Nationella siffror om brottsanmälningar från Brå har brutits ner i det (o)synliga våldet – en fråga för hela kommunen (rapport 2017:..).

³⁵ Till service räknas insatser som är allmänt inriktade och generellt utformade, utan biståndsbeslut från socialtjänsten.

³⁶ Det (o)synliga våldet. En fråga för hela kommunen? En undersökning av hur socialtjänster i Östergötlands län arbetar med våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck. Rapport nr: 2017:6.

Ett jämställt Östergötland

Länsstyrelsen Östergötland använder jämställdhetsintegrering internt i vår egen verksamhet som en strategi för ett jämställt Östergötland. Vi vill även bidra till att andra aktörer i länet, var för sig eller tillsammans, gör detsamma.

Strategiska mål

Strategin för jämställdhetsintegrering mynnar ut i fyra metodmål som kan användas för att uppnå de nationella jämställdhetspolitiska målen samt bidra till att nå målen i Agenda 2030 för hållbar utveckling.

Samverkan - I Östergötland har vi strukturerade mötesplatser för jämställdhetsintegrering som utvecklas efter behov

Metodutveckling - Östergötlands förmåga till samverkan och metodutveckling ökar och vi arbetar gemensamt för regional jämställd tillväxt

Konventioner och lagstiftning - I Östergötland ser vi jämställdhetsintegrering utifrån lokala, regionala, nationella och internationella aspekter

Analys och uppföljning - Östergötland verkar för en systematisk regional uppföljning och analys av arbetet med jämställdhetsintegrering

Det fortsatta arbetet

Östergötland har goda förutsättningar för ett hållbart och framgångsrikt arbete med jämställdhetsintegrering som bidrar till regional

utveckling för såväl kvinnor som män. I länet finns hög kompetens och flera goda exempel på framgångsrikt arbete som Länsstyrelsen Östergötland vill sprida och synliggöra tillsammans med andra samhällsaktörer i länet. Ett exempel är Linköpings universitet där Tema Genus bedriver tvärvetenskaplig forskning och granskar de inne- och uteslutningsprocesser som följer av kategoriseringarna ”kvinna” och ”man”. Den forskningen bidrar till utveckling av jämställdhet i såväl Östergötland som resten av landet.

Handlingsplan

Länsstyrelsen Östergötland kommer att bjuda in aktörer i länet för att arbeta fram en handlingsplan för hur jämställdhetsstrategin ska uppnås. Handlingsplanen följer de mål som finns i Länsstyrelsens strategi men tar också hänsyn till mål som andra aktörer i länet satt upp för jämställdhetsarbetet med bäring på länsnivån.

Uppföljning och utvärdering

Jämställdhetsstrategin kommer att följas upp årligen i samband med Länsstyrelsen Östergötlands arbete med årsredovisningen. Handlingsplanen ska vara möjlig att löpande revidera utifrån vad som framkommer vid de årliga uppföljningarna. En utvärdering av hela jämställdhetsstrategin bör ske 2021, revideras utifrån uppkomna behov och fortsätta gälla till 2030. Tidsperioden har valts utifrån regeringsuppdraget samt målsättningen i Agenda 2030 för hållbar utveckling.

I Östergötland har vi strukturerade mötesplatser för jämställdhetsintegrering som utvecklas efter behov

Länsstyrelsen Östergötland vill möjliggöra, stödja och främja samverkan mellan olika samhällsaktö-

rer för att höja kompetensen om jämställdhet på organisationsnivå i länet. Länsstyrelsen kommer att

initiera ett jämställdhetsråd. Till rådet kopplas andra forum, aktörer och aktiviteter vid behov.

Östergötlands förmåga till samverkan och metodutveckling ökar och vi arbetar gemensamt för regional jämställd tillväxt

Jämställdhetsintegrering får effekt först när organisationer får in frågan i ledning och styrningsprocesser. Tillsammans kan vi utveckla metoder för det. Metod-

stöd för jämställdhetsintegrering finns på såväl lokal, regional som nationell nivå genom till exempel CEMR-deklarationen³⁷ och Modellkommuner³⁸. Samverkan

inom länet kan bidra till att fler aktörer, var för sig eller tillsammans, kan strukturera jämställdhetsarbetet utifrån en sådan metod.

I Östergötland ser vi jämställdhetsintegrering utifrån lokala, regionala, nationella och internationella aspekter

Arbetet med jämställdhetsintegrering sker på många nivåer och med flera olika huvudaktörer men med samma mål; lika rättig-

heter, skyldigheter och möjligheter för flickor och pojkar, kvinnor och män. Att synliggöra olika styrdokument³⁹ och gällande lag-

stiftning kan underlätta för aktörer i länet att uppnå de jämställdhetspolitiska målen.

Östergötland verkar för en systematisk regional uppföljning och analys av arbetet med jämställdhetsintegrering

I det fortsatta arbetet med jämställdhet är det viktigt att kunna mäta utvecklingen och de förändringar

som sker i länet utifrån en uppföljningsbar struktur. En nedbrytning på länsnivå av de indikatorer⁴⁰ som

används nationellt är ett sätt att strukturera uppföljningen av hur jämställdheten utvecklas i länet.

37 Den europeiska deklarationen för jämställdhet mellan kvinnor och män på lokal och regional nivå (2006)

38 Jämställdhetsintegrering för kommuner, projekt i regi av Sveriges kommuner och Landsting (SKL)

39 FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna och konventionen mot all slags diskriminering av kvinnor, CEDAW (1979), Pekingplattformen, FN:s handlingsplan för Kvinnokonventionen (1995), CEMR-deklarationen – Den europeiska deklarationen för jämställdhet mellan kvinnor och män på lokal och regional nivå (2006), Istanbulkonventionen,

Europarådets konvention att motverka mäns våld mot kvinnor (2011, 2014), Agenda 2030 - för hållbar utveckling varav mål fem handlar om jämställdhet, Regeringens nationella strategi förebygga och motverka mäns våld mot kvinnor (2016), Förordningen (2007:825) med länsstyrelseinstruktion, 5§

40 I syfte att förbättra möjligheterna att följa upp jämställdhetsmålen ut för SCB en årlig uppföljning i budgetpropositionen med utgångspunkt från ett antal utvalda indikatorer.

Referenser

Statliga utredningar

Skrivelse 2016/17:10 *Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid*, Socialdepartementet

SOU 2016:55, *Det handlar om jämlik hälsa*

SOU 2015:55, *Nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck*

SOU 2014:30, *Jämställt arbete. Organisatoriska ramar och villkor i arbetslivet*

SOU 2014:16, *Män och jämställdhet*

Skrivelse 2013/14:87 *Ett stärkt föräldrastöd – för barnets rätt till trygga uppväxtvillkor.*

SOU 2008:131 *Föräldrastöd – en vinst för alla. Nationell strategi för samhällets stöd och hjälp till föräldrar i deras föräldraskap*

Rapporter och förordningar

Länsstyrelsen Östergötland *Det (o)synliga våldet. En fråga för hela kommunen? En undersökning av hur socialtjänster i Östergötlands län arbetar med våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck, rapport 2017:6*

Regeringen *Uppdrag om länsstrategier för jämställdhetsintegrering*, dnr S206/07873/JÄM, 2017

SCB *På tal om kvinnor och män – lathund om jämställdhet*, 2016

FN *Agenda 2030 – för hållbar utveckling*, 2015

Länsstyrelsen Östergötland *Kvinnor och män i Östergötland, könsuppdelad statistik om politisk makt, arbetsmarknad och företagande*, 2015

Östgöta-kommissionen för folkhälsa – *slutrapport*, 2014

Brå *Brott i nära relationer – en nationell kartläggning*, 2014

NCK *Våld och hälsa – en befolkningsundersökning om kvinnors och mäns våldsutsatthet samt kopplingen till hälsa*, 2014

Förordningen med länsstyrelseinstruktionen, 2007:825

Den europeiska deklARATIONEN för jämställdhet mellan kvinnor och män på lokal och

Förenade Nationernas Milleniedeklaration, 2000

Övriga källor

www.nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/mans-vald-mot-kvinnor-ett-globalt-perspektiv/manskliga-rattigheter/

www.regeringen.se

www.kolada.se

www.arbetsformedlingen.se

www.skl.se

Socialförsäkringen i siffror, 2016

UR Samtiden, *Vem utnyttjar föräldraförsäkringen*, 2012